

POPULAIR IN VLAANDEREN, VERLANGEND NAAR SUCCES IN NEDERLAND

De biografie van Herman de Coninck

Mechelen 1944 – Lissabon 1997 zijn de plaatsen en jaartallen die het leven van Herman de Coninck begrenzen. Opgegroeid tussen de honderden boeken, kranten en tijdschriften in de winkel van zijn ouders, overleden in den vreemde in het gezelschap van een tiental Nederlandse en Vlaamse schrijvers. Boeken, tijdschriften, literatuur, poëzie, ook vrouwen en vrienden, het waren de stutten van zijn leven, zoals dat nu door Thomas Eyskens is vastgelegd in de biografie *Toen met een lijst van nu errond*.

Als de wazige titel van de biografie (ontleend aan een van zijn gedichten) toch iets duidelijk maakt, is het de neiging van De Coninck om grote zaken in een alledaags, luchtig, vaak ironisch perspectief te plaatsen. Wij zien het verleden als een ingelijste prent, thuis aan de muur. Alles moet in poëzie worden kleingemaakt en verhuiselijkt, ook grote gevoelens. Die opvatting kwam hem zeer van pas na het dodelijke verkeersongeluk van zijn eerste vrouw, An Somers, in 1971, waarvan hij de aanblik beschreef als “een streepje bloed uit je mond:/ niks-zeggen was ook vroeger jouw manier/ van gekwetst-zijn”.

Niet iedereen kon dat verhuiselijken waarderen. Zijn moeder bijvoorbeeld was geschokt door “dat je emoties, bij voorbeeld/ wat ik voor haar voel, erg gierig, als/ een dubbeltje, drie keer moest omdraaien/ (liefde / haat / liefde) voor je ze uitgaf,” zoals hij zijn gevoelens voor haar formuleerde. In zijn verweer per brief legt De Coninck uit dat “haat” misschien wat sterk is uitgedrukt (“maar in een gedicht moet je alles nu eenmaal sterk uitdrukken”), maar dat hij in een gedicht vooral “gierig” wil omspringen met gevoelens (“want anders ben je geen goeie dichter”).

Maar toen in 1985 zijn tweede vrouw, Lieve Coppens, hem had verlaten, kon hij niet schrijven over zijn eigen emotionele pijn, wel over die van anderen, zoals “over een scheidingsgedicht van Ed Leeflang [...], verrast constaterend dat het over mezelf gaat. Rechtstreeks over die dingen schrijven, kan ik niet, zeker niet in gedichten.” Hij schrijft dit in een brief aan de Zeeuwse dichteres Johanna Kruit, aan wie hij van alles toevertrouwt, zowel op het gebied van het schrijven als op dat van relaties, een rol

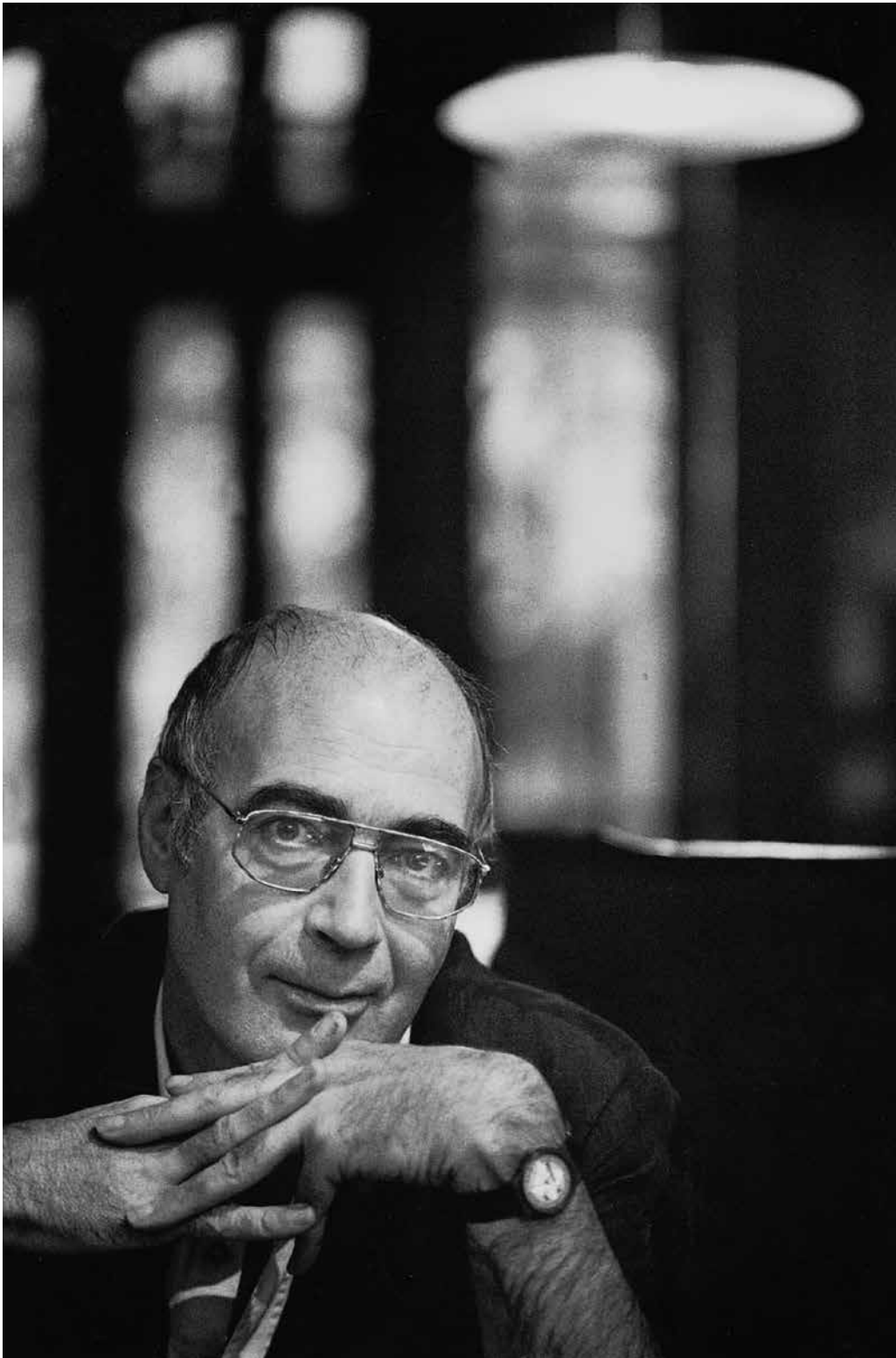
Zo moeizaam als het dichten vaak verliep, zo soepel produceerde De Coninck levendige brieven

die eerder, toen hij in Leuven studeerde, het winkelmeisje van zijn ouders had gehad.

Uit de vele brieven van De Coninck citeert Eyskens rijkelijk. Zo moeizaam als het dichten vaak verliep – soms in snelle pogingen, die soms even snel door kritische meelezers als Benno Barnard werden afgewezen, vaak na lang uitstel – zo soepel produceerde De Coninck levendige brieven, waarin allerlei formuleringen al klaar leken te liggen om in een gedicht te worden opgenomen. Wie de achthonderd pagina’s dikke brievenuitgave *Een aangename postumiteit* (2004) kent, weet dat. Vaak lijkt het of Eyskens die briefuitgave nog eens dunnetjes heeft willen overdoen. Dan toont hij te veel ontzag voor de stem en de toon van zijn informanten, met name voor die van De Coninck. Dan plaatst hij vrijwel zonder commentaar citaten uit verschillende brieven of uit andere bronnen achter elkaar of laat hij na toe te lichten hoe iemand als Kruit zo’n vertrouwelijk correspondent heeft kunnen worden.

Voor al in de tweede helft van de biografie moet hem de vrees gebeurtenissen uit De Conincks leven over het hoofd te zien hebben dwarsgezet. In die overdaad had een redacteur flink moeten snoeien. Uitgesproken huiselijk is dat Eyskens het vrijwel steeds over “Herman” heeft, wat opvallend ongelukkig uitpakt in een zin als “Toen Herman gevraagd werd om een bijdrage te leveren voor een boek over Reynders’ zeventigste verjaardag, hoefde Herman niet lang na te denken.” Dit is geen verhuiselijking, maar verkleuterling.

Daar staat tegenover dat er veel is waarvan de biografie een mooi beeld geeft: van het gezin waarin hij opgroeide, waar de pedofilie van zijn vader een zo drukkend geheim vormde dat De Coninck er pas decennia later over heeft kunnen schrijven en waar zijn moeder hem jarenlang tegelijk tot last en tot steun was. En van de vrouwen met wie hij zijn leven heeft

gedeeld; na de twee eerder genoemden was dat Kristien Hemmerechts, met wie het samenleven buitengewoon stimulerend was, omdat ook zij schreef, al leidde dat later, toen haar publiekssuccessen groter werden dan de zijne, tot enige beroepsnijd. Anderzijds kreeg Hemmerechts meer en meer moeite met het afwijkende dag-en-nachtritme van haar man. Overdag was er de afleiding van kinderen, telefoon, huishouden, waar hij zich nadrukkelijk niet aan onttrok, 's avonds ging hij graag naar de kroeg, pas 's nachts kon hij rustig werken. Het zou een fataal ritme blijken.

Een groot deel van zijn bezigheden overdag hield verband met De Conincks tweede talent, dat voor journalistiek. Hij had een respectabele staat van dienst opgebouwd als redacteur, columnist, interviewer en criticus, toen hij in 1984 het *Nieuw Wereldtijdschrift* bedacht, het tijdschrift dat alle andere tijdschriften in de schaduw moest stellen. Daarmee hoopte hij ook gedaan te krijgen wat hem tot dan toe als dichter niet was gelukt: naast Vlaanderen Nederland veroveren.

Op een foto in de biografie, gemaakt bij de Nederlandse presentatie van het *NWT*, staan vooraan in het publiek zijn Vlaamse tijdschriftuitgever, Julien Weverbergh, en zijn Nederlandse poëzieuitgever, Geert van Oorschot, naar De Coninck te luisteren. Van het begin af aan had de laatste voor hem gefungeerd als een ijkpunt voor zijn poëzie. Als De Coninck het alleen voor het zeggen had gehad, had Van Oorschot in 1968 zijn debuutbundel, die toen nog *Een dag als geen ander* zou heten, uitgegeven. Pas toen de bundel niet door de ballotage kwam, zette hij zijn kaarten op de Brugse uitgeverij Desclée De Brouwer. De bundel, die inmiddels *De lenige liefde* heette, haalde daar binnen een jaar drie drukken en op den duur tien, waarmee het de bestverkochte bundel in Vlaanderen werd.

Voor De Conincks volgende bundel, *Zolang er sneeuw ligt* (1975), gingen de deuren van Van Oorschot wel open. Maar zo makkelijk liet zijn oorspronkelijke uitgever, inmiddels omgedoopt tot Orion, zijn melkkoe niet over de grens gaan. Aan de coproductie waartoe werd besloten, heeft Van Oorschot uiteindelijk nauwelijks iets verdiend, want veruit de meeste exemplaren werden in Vlaanderen verkocht, door Orion. Toen dat bij de derde bundel opnieuw het geval was en Van Oorschot een essaybundel afwees omdat die meer journalistiek zou zijn dan essayistisch, kwam De Coninck weer in Vlaanderen terecht. Een vergelijkbaar lot zou later het *NWT* treffen: zo succesvol als het in Vlaanderen

De Conincks verhouding met Nederland is altijd gecompliceerd geweest

werd, zo matig bleef de belangstelling in Nederland, zelfs toen het na een paar jaar door het Nederlandse Nijgh & Van Ditmar werd uitgegeven.

De Conincks verhouding met Nederland is sowieso altijd gecompliceerd geweest. Als criticus las hij de Nederlandse poëzie herhaaldelijk de les: die zou te veel gericht zijn op gelaagdheid en vorm en te weinig op het uitdrukken van emoties. Maar toen hij leraar was aan het Brusselse Sint-Lucas, moesten zijn leerlingen wel een bloemlezing van Martinus Nijhoff aanschaffen en was gevoeligheid van leerlingen voor de poëzie van Hans Lodeizen voor hem een graadmeter. En toen hij in 1983 de essaybundel *Over de troost van pessimisme* publiceerde, bracht hij daarin maar één Vlaamse dichter onder de aandacht tegenover tien Nederlanders, zoals Judith Herzberg, Rutger Kopland, Willem van Toorn. Als er voor hem zoiets bestond als een dichterlijke familie, dan behoorden deze dichters daartoe, niet de Vlaamse nieuw-realistten bij wie hij met tegenzin was ingelijfd.

Vanaf eind jaren tachtig werd De Coninck steeds vaker gevraagd voor buitenlandse optredens. Dat nee zeggen hem daarbij slecht af ging, vergrootte de druk thuis. Als hij najaar 1989 acht dagen naar Polen gaat in verband met de vertaling van zijn gedichten, laat hij Weverbergh weten: "Wat poëzie betreft is voorlopig wachten mijn beroep." Alvorens te kunnen vertrekken moest hij namelijk zowel een aflevering van het *NWT* als voor twee weken de inhoud van zijn boekenrubriek in *De Morgen* bij elkaar "paniker". Voor iemand wiens grootste talent niet dat voor organisatie was, een tijd vretende klus.

Acht jaar later, op weg naar zo'n literair evenement in Lissabon, zou hij aan een hartaanval overlijden. Op de plek waar het gebeurde staat op een steen de Portugese vertaling van zijn 'Sprookje' te lezen: "Er was eens een man/ die altijd rechtvaardig was." De lezer in verwarring achterlatend.

AD ZUIDERENT

THOMAS EYSKENS, *Toen met een lijst van nu errond. Herman de Coninck. Biografie*, De Arbeiderspers, Amsterdam, 2017, 587 p.